



Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 18699/2023
17.04.2024. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Јелице Бојанић Керкез, председника већа, Весне Станковић и Зорице Булајић, чланова већа, у парници тужиоца АА из ..., ..., чији је пуномоћник Никола Томашевић, адвокат из ..., против тужене „Eurobank“ АД из Београда, чији је пуномоћник Александар Ђорђевић, адвокат из ..., ради утврђења ништавости, одлучујући о ревизији тужене, изјављеној против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 2532/20 од 02.11.2021. године, у седници већа одржаној 17.04.2024. године, донео је

ПРЕСУДУ

ОДБИЈА СЕ као неоснована ревизија тужене, изјављена против пресуде Апелационог суда у Београду Гж 2532/20 од 02.11.2021. године.

Образложење

Пресудом Трећег основног суда у Београду П 4102/17 од 30.11.2017. године, ставом првим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиоца да се утврди да је ништав и да не производи правно дејство Уговор о кредиту број ... од ...2008. године, закључен између тужене и тужиоца, тада регистрованога као „ББ“ АА ПР Београд (...). Ставом другим изреке, одбијен је тужбени захтев тужиоца да се утврди да је ништава и да не производи правно дејство заложна изјава коју је тужилац оверио пред Четвртим општинским судом у Београду под Ов 10726/08 од 04.09.2008. године. Ставом трећим изреке, усвојен је евентуални тужбени захтев тужиоца и утврђено да су ништаве и не производе правно дејство одредбе наведеног Уговора о кредиту у члану 1.2. у којима је наведено: „дужник ће вршити отплату свих обавеза по овом кредиту по средњем курсу Eurobank EFG Štedionica АД Београд, важећем на дан уплате“. Ставом четвртим изреке, усвојен је евентуални тужбени захтев тужиоца и утврђено да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе наведеног уговора о кредиту у члану 5.3. у којима је наведено: „Потписивањем овог уговора клијент је сагласан да банка може у току трајања овог уговора, а без његове даље сагласности, вршити измене каматне стопе у случајевима промене тржишних услова пословања, раста камата на банкарском тржишту, промена пословне политике банке, тржишног и пословног окружења и других услова пословања и друго“. Ставом петим изреке, усвојен је евентуални тужбени захтев тужиоца и утврђено да су ништаве и да не производе правно дејство одредбе наведеног Уговора о кредиту у члану 9.1. у којима је наведено: „На све

доспеле, а неблаговремено измирене обавезе по кредиту, банка ће обрачунати и наплатити од дужника камату у висини од 0,1% на дневном нивоу“. Ставом шестим изреке, усвојен је евентуални тужбени захтев тужиоца и утврђено да су ништаве и да не проиводе правно дејство одредбе наведеног Уговора о кредиту у члану 9.3. у којима је наведено: „висина затезне камате је променљива и регулисана је актима пословне политике банке“. Ставом седмим изреке, обавезана је тужена да исплати тужиоцу на име трошкова парничног поступка износ од 267.250,00 динара, са законском затезном каматом од 30.11.2017. године као дана доношења пресуде до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Београду Гж 2532/20 од 02.11.2021. године, ставом првим изреке, укинута је пресуда Трећег основног суда у Београду П 4102/17 од 30.11.2017. године, у ставу првом и седмом изреке. Ставом другим изреке, делимично је усвојен тужбени захтев тужиоца и утврђено да је ништав и да не производи правно дејство део одредбе Уговора о кредиту број ... од ...2008. године, закљученог између тужене и тужиоца тада регистрованога као „ББ“ АА ПР Београд (...) у делу члана 1.1. који гласи: „... са валутном (CHF) клаузулом ...“. Ставом трећим изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев тужиоца да се утврди да је у преосталом делу ништав наведени Уговор о кредиту. Ставом четвртим изреке, утврђено је да је повучена тужба тужиоца у делу којим је тражио да се утврди да је ништава и да не производи правно дејство заложна изјава коју је тужилац оверио пред Четвртим општинским судом у Београду под Ов 10726/08 од 04.09.2008. године и да је у том делу пресуда Трећег основног суда у Београду П 4102/17 од 30.11.2017. године без дејства, а одбацује жалба тужиоца. Ставом петим изреке, обавезана је тужена да исплати тужиоцу на име трошкова парничног поступка износ од 259.750,00 динара, са законском затезном каматом од дана извршности пресуде до исплате.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, тужена је благовремено изјавила ревизију због погрешне примене материјалног права и погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Врховни суд је испитао побијану пресуду у побијаном делу на основу одредбе члана 403. став 2. тачка 3. а у вези члана 408. Закона о парничном поступку - ЗПП („Службени гласник РС“, бр. 72/11...18/20), и утврдио да ревизија тужене није основана.

У проведеном поступку није учињена битна повреда одредба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју овај суд пази по службеној дужности а на основу члана 408. ЗПП.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је као власник ... „ББ“ АА ПР Београд (...), који је решењем Агенције за привредне регистре брисан из регистра предузетника 17.05.2012. године, са туженом је 03.09.2008. године закључио Уговор о кредиту, уз примену валутне клаузуле, индексирани у швајцарским францима – CHF, којим је тужена одобрила кредит (члан 1.) у динарској противвредности од 20.800 CHF по куповном курсу банке на дан исплате на рок од 120 месеци (став 1.), а дужник, овде тужилац, се обавезао да отплату свих обавеза по овом кредиту врши по средњем курсу тужене важећем на дан уплате (став 2.). Одредбом члана 4. уговора одређено је да тужилац на име обезбеђења предметног кредита туженој преда: потребан број

овлашћења по текућем рачуну, потребан број бланко сопствених меница и овлашћења за коришћење истих са клаузулом без протеста предузетничке радње, као и две сопствене менице оснивача, такође са клаузулом без протеста, као и заложну изјаву тужиоца којом се конституише извршна вансудска хипотека на једнособном стану површине 38 м², у ... улици број ... у ..., а коју изјаву је тужилац дао 04.09.2008. године. Тужилац се сагласио да тужена, без његове даље сагласности, врши измене каматне стопе у случају промене тржишних услова пословања, раста камата на банкарском тржишту, промене пословне политике банке, тржишног и пословног окружења и других услова пословања (члан 5. став 3.), као и да на све доспеле, а неблаговремено измирене обавезе по кредиту, тужена обрачунава и наплаћује камату у висини од 0,1% на дневном нивоу (члан 9. став 1.), по променљивој каматној стопи затезне камате регулисане актима пословне политике банке (члан 9. став 3.). Поступак потписивања предметног уговора био је убрзан, јер је тужиоцу био неопходан новац да заврши неке своје финансијске обавезе, па није имао времена да прочита уговор и нико му није објаснио да може доћи до промене курса, али му је предочено да је каматна стопа променљива. У том моменту такав кредит је тужиоцу одговарао, јер је био на период од 120 месеци, а тужена је имала повољније услове у односу на друге банке. Тужилац је редовно измиривао рате до момента када више није био у могућности да обавезе плаћа, после чега је банка кредит прогласила доспелим и извршила наплату остатка дуга, тако да је тужилац кредит вратио у целости.

Код овако утврђеног чињеничног стања, другостепени суд је правилно применио материјално право, када је утврдио да је ништав део одредбе предметног Уговора у делу члана 1.1. који гласи: „... са валутном (CHF) клаузулом ...“, јер се ради о неправичној уговорној одредби, чијом применом се нарушава еквивалентност узајамних давања даваоца и корисника кредита у смислу одредби члана 12., 15., 103. и 105. Закона о облигационим односима, због чега су неосновани наводи ревизије о погрешној примени материјалног права.

Наиме, другостепени суд је, примењујући одредбе члана 11., 12., 15., 46., 100., 103. и 105. став 1., 143. став 1. и 1065. Закона о облигационим односима, а имајући у виду и одредбе члана 3. тачка 3. 17., 18., 43. сада важећег Закона о заштити потрошача, односно одредбе члана 8., 26. и 54. Закона о заштити корисника финансијских услуга и одредбе члана 2. став 1. тачка 24., 25. став 2., 34. став 8. Закона о девизном пословању, нашао, да у случају закључења уговора о кредиту са дужим роком извршења обавезе, као у конкретном случају, банка има право да валутном клаузулом успостави ефикасан механизам заштите од могућих економских појава које могу довести до смањења вредности валуте уговора и такво конституисање валутне клаузуле има правно утемељење у одредбама члана 15. Закона о облигационим односима, члану 38. став 4. Закона о девизном пословању и члану 395. Закона о облигационим односима, али да валутна клаузула није и не може бити правни основ богаћења даваоца кредита на штету корисника кредита стицањем несразмерне имовинске користи у односу на реалну тржишну вредност исплаћеног динарског износа кредних средстава, због чега валутна клаузула може уживати судску заштиту само у случају када се њеном применом обезбеђује очување еквивалентности узајамних давања даваоца и корисника кредита. Сагласношћу воља уговорних страна, осим валутне клаузуле као средства очувања једнакости узајамних давања, може се конституисати и клаузула којом ће се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу у целости пребацити

на корисника кредита. Таква клаузула је могућа и правно допуштена када се банка, давалац кредита, на међународном тржишту задужила у одређеној страни валути преузела обавезу да и враћање примљеног износа по том основу реализије у истој валути и у том случају је овлашћена да тако прибављена девизна средства непосредно уступи потенцијалним корисницима кредита и такав вид кредитирања је допуштен сагласно одредби члана 25. Закона о девизном пословању. Прибављена девизна средства на међународном тржишту банка је овлашћена да понуди домаћим, правним и физичким лицима у динарској противвредности, уз обавезу враћања примљеног у динарима – валути плаћања обрачунатој по средњем курсу те исте валуте и тада се преузети валутни ризик од стране банке према њеном повериоцу може вољом уговорних страна правно ваљано превалити на корисника кредита, а услов за то је постојање писаног обавештења којим је корисник кредита, пре закључења уговора, на њему разумљив начин упознат са свим економско-финансијским последицама ризика које ће он преузети прихватањем такве уговорне клаузуле. Успостављањем индексирања динарског износа пласираних кредитних средстава применом курса швајцарског франка условљен је постојањем стварне воље корисника кредита да разуме и свесно прихвати све економско-финансијске последице преузетог валутног ризика, при чему писано обавештење о преваљивању свих правних и економских последица валитног ризика са банке на корисника кредита битан је услов пуноважности уговорне клаузуле о индексацији динарског дуга применом курса швајцарског франка и када пласирана динарска средства кредита нису прибављена претходним задужењем банке на међународном тржишту у тој валути. У том случају, корисник кредита се писаним обавештењем мора на њему разумљив начин информисати да извор пласираних динарских средстава кредита није претходно задужење банке у уговором опредељеној валути – швајцарским францима, већ се курс те валуте примењује само као уговором опредељени начин индексирања пласираних динарских средстава. То је први услов чијим се постојањима опредељује право на ваљаност индексирања динарског дуга применом курса швајцарског франка. Пуноважност такве уговорне одредбе условљена је кумулативним испуњењем и допунског, другог услова, а то је постојање писаног упозорења кориснику кредита на могући раст курса швајцарског франка, који је банка као специјализована финансијска организација могла и морала предвидети и о томе упознати корисника кредита пре закључења уговора. Овакво поступање банке условљено је императивним поштовањем осталих начела облигационих права прописаних одредбама члана 12., 13., 14., 15. и 16. Закона о облигационим односима. Оваква обавеза банке конституисана је и цитираним императивним одредбама Закона о заштити потрошача и Законом о заштити корисника финансијских услуга. Тужена банка, на којој је терет доказивања, није доставила поуздан писани доказ на околност да је пре закључења спорног уговора о кредиту индексираног применом курса швајцарског франка, потпуно и за просечног потрошача разумљивим језиком, писаним путем, информисала тужиоца, као корисника кредита о свим пословним ризицима и економским последицама које преузима да се динарски износ њиховог дуговања индексира применом курса швајцарског франка, због чега не може рећи да у конкретном случају постоји обострана аутономија воље у погледу уговора ове валутне клаузуле.

Према томе, како је у конкретном случају изостало обавештење у писаној форми којим би кориснику кредита биле предочене све правне и економске последице валутног ризика, без обзира на то да ли је банка претходно задужена средства у страну

валути на међународном тржишту пласирала кориснику кредита у динарској противвредности конституисањем обавезе њиховог враћања применом курса валуте избором пласмана, или када пласирана динарска средства кредита нису прибављена претходним задужењем банке на међународном тржишту у тој валути и када се корисник кредита мора на разумљив начин информисати да извор пласираних динарских средстава кредита није претходно задужење банке уговором одређеној валути - швајцарским францима, већ да се курс те валуте примењује само уговором одређени начин индексирања пласираних динарских средстава, као први услов, чијим се постојањем одређује правна ваљаност индексирања динарског дуга применом курса швајцарског франка и неопходним постојањем другог услова, а то је писано упозорење кориснику кредита на могући раст курса швајцарског франка, који је банка као специјализована финансијска организација могла и морала предвидети и о томе упознати корисника кредита пре закључења уговора, то је ништав део одредбе предметног уговора о кредиту у делу члана 1.1. који гласи: „... са валутном клаузулом ...“.

Дакле, ништава је одредба уговора о кредиту о индексирању динарског дуга применом курса CHF која није утемељена у поузданом писаном доказу да је банка пласирана динарска средства прибавила посредством сопственог задужења у тој валути и да је пре закључења уговора кориснику кредита доставла потпуну писану информацију о свим пословним ризицима и економско финансијским последицама које ће настати применом такве клаузуле.

Неосновани су наводи ревизије којима се указује да је другостепени суд неосновано одбио предлог тужене да се у доказни поступак уврсти доказ да се тужена банка задужила на међубанкарском тржишту у валути CHF, позивајући се на одредбе члана 314. и 372. Закона о парничном поступку, а који доказ је достављен на рочишту одржаном 02.11.2021. године и у којој валути је тужиоцу одобрен кредит, као и да није могао бити достављен раније, због тога што је расправа пред првостепеним судом закључена 2017. године, док је жалба изјављена 2018. године, а правно схватање Врховног касационог суда по том питању усвојено 02.04.2019. године и расправа пред другостепеним судом поново је отворена тек 2021. године, с обзиром на то да сходно одредби члана 372. став 1. ЗПП, да у жалби, односно после истека рока за жалбу не могу да се износе нове чињенице и предлажу нови докази, изузев ако подносилац жалбе учинио вероватним да без своје кривице није могао да изнесе односно предложи до закључења главне расправе, те да је тужена преклаудирано у предлагању овог доказа, како је то правилно закључио и другостепени суд.

Исто тако, неосновани су наводи ревизије којима се указује да је корисник кредита у конкретном случају предузетник, а не физичко лице, да је то од кључне важности за степен пажње и ризика који је тужилац био дужан да сам предвиди, управо због тога што се као предузетник чију делатност регулише Закон о привредним субјектима не може позивати на неинформисаност о постојању промене курса валуте CHF, имајући у виду делатност коју обавља и да је суштински целокупно пословање финансирао кредитима код пословних банака, с обзиром на то да је поступање банке код валутног ризика условљено императивним поштовањем основних начела облигационог права, јер је обавеза банке да упозори корисника кредита на стварни ризик и економске последице које таква клаузула производи.

Како је одбијена као неоснована ревизија тужене и наводи из ревизије нису од утицаја на другачију одлуку овога суда, то није неопходно даље детаљно образлагати ову пресуду, у смислу одредбе члана 414. став 2. ЗПП.

Из наведених разлога, Врховни суд је применом члана 414. став 1. ЗПП, одлучио као у изреци.

**Председник већа - судија
Јелица Бојанић Керкез, с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић